

eta teknikariak behar ditu egungo lan-munduak. Lanbide-hezkuntzak eta unibertsitateko ikaskuntzek ezin prestatuko dituzte era horretako langile eta teknikariak, gaur daudenean jarraituz behintzat. Maila eta ibilbide ugariagoko eta berezituagoetako prestaketa-aukerak ireki beharra dago ezinbestean, teknikari-eskola-mota ezberdinak sortuz horretarako. Bere interesei eta etorkizunari era egokiagoan erantzungo lieketen aukerabideak ikusiko lituzke horrela ikasleak eta ilusio handiagoz ekingo lioke prestakuntzari. Ikaslearentzat onura, gizartearentzat abantaila eta unibertsitatearentzat egokitasun hobea.

Hortxe dago, bestela, paradoxa: administrariak eta administrari-laguntzaileak prestatzen dituzte lanbide-hezkuntzako ikastegiekin; baina administrari edo administrari-laguntzaile batek duen eginkizunetarako ekonomi-zientzietan edo enpresa-ikasketetan lizentziatuak eskatzera jarri dira administrazio-mundua bera eta kutzak eta banketxeak: langabezia dagoen lizentziatu ugari baitago administrari edo administrari-laguntzaile baten soldataren truke lan egiteko. Non lan egingo dute unibertsitaterako aukerabiderik izan ez eta lanbide-hezkuntzarako irtenbidera jo beharrean aurkitu zirenek? □

SOZIOLINGUISTIKA

KIKE AMONARRIZ

UKRAINIA

Gurean ez dira oso ugariak Europa ekialdeko hizkuntz normalizazio-prozesuei buruz iristen zaizkigun berriak; are gutxiago azterketak edo hausnarketak.

Llengua i dret aldizkariaren azken zenbakian, Oleksander Butsenko izeneko idazle ukrainiarraren «Los aspectos lingüísticos de la nueva democracia en Ucrania» artikulua zekarrela ikusi-

takoan, ez nuen denbora gehiegi behar izan, artikulua irakurketari ekiteko.

Artikulu labur eta sakona. Zer pentsa ematen duena.

Hasteko ukrainieraren historia laburra eskaintzen digu idazleak. Historia horretan paralelismo asko aurki genitzake gu-rearekin. XIX. mendearen amaieratik aurrera esate baterako, Errusiako tsar-ek ukrainieraren erabilpena debekatu egin zuten esparru formaletan (irakaskuntza, administrazioa, hedabideak...). Ukrainiera «baserritarren eta ezjakinen» hizkuntza bilakatu omen zen.

Errusiako Iraultzaren ondoren oso egoera desberdinak eza-gutu omen zituen Ukrainiak:

- Leninen ukrainizazio garaian izan zuen hizkuntzak bere loraldirik emankorrena. Hizkuntza bizitzaren alor sozial guztietara zabaldu zen (aldizkarien % 90 eta liburuen % 60 ukrainieraz idazten ziren, konparazio batera).

- Stalinek hizkuntzaren egoera guztiz okertu bide zuen: arazketa odoltsuek eta errusifikazioaren indartzeak hizkuntzaren atzerapena eragin zuten.

- 1950. urtetik aurrera, ukrainierari bideak zabaldu egin zitzaizkion; beti ere, muga batzuren barnean.

- Glasnost eta Perestroikarekin berriz, aldaketa nabarmenak gertatu ziren; Ukrainiari eta ukrainierari aukera berriak sortu zitzaizkielarik.

- Azkenik independentziarako bidea 1990-91 urteetan.

Hamarkada honen hasiera inguruan, sentimendu nazionalaren aldeko leherketa soziala gertatu bide zen: biztanleen % 65ek ukrainiera jo zuen berezko hizkuntzatzat, aspaldian errusifikatutako ekialdeko zonaldeetan ere ukrainieraren aldeko mugimenduak sortu ziren, bertako hizkuntza hedatu zen komertzioetan, industrietan, administrazioan...

Azken bi urte hauetan ordea, atxikimendu gartsu hori epeldu egin da eta, ukrainieraren erabilpena atzendu eta errusierarena indartu egin da. Baita betidanik ukrainieradunak izan

dirien mendebaldeko hirietan bizi diren «aberats berrien» artean ere (sistema aldaketak sortutako klase agintari berria emeki-emeki errusieraren alde ari omen da makurtzen).

Idazleak dioenez aldaketa azkar eta sakon honen azpian arrazoi hauek suma daitezke:

- Ukrainiak ez du tradiziozko estatu subirano moduan.
- Eraikitzen ari den estatu honek, bi joera menperatzaile gainditu behar ditu:
  - Errusiar inperioarena.
  - Sobietar totalitarismoarena.
- Independentziaren etorrerarekin eta sistema aldaketarekin, biztanleen gehiengoak, komunismoaren garaiko estatuaren babes soziala galdu egin du eta honek estatuarekiko desengainu eta mesfidantza-giroa sortu omen du.
- Gaur egun, herritarren kezka nagusiak, norbanakoen bizi-raupenari loturik daude eta batzuetan estatu berriaren helburuetatik oso urrun dabilta.

Arrazoi soziolingustikoen artean honako hauek aipatzen ditu:

- Badirudi independentzia lortutakoan mundu guztiak ukrainiar bilakatu nahi izan zuela, sobiet mundu zaharretik eta ordurarteko hizkuntza ofizial bakarretik (errusiera) desmarkatzeko bide modura (Euskal Herrian Francoren heriotzaren garaian izandako giroa dakar gogora baieztapen honek).
- Hizkuntzaren standarizazioa erabat burutu gabe edukitzeak eta standarren inguruan sortutako eztabaidek nahaspila izugarria sortu dute. Arrazoi honegatik, asko errusieraren inguru egonkorragora itzuli zen (euskara batuaren inguruan egon den —eta dagoen— segurtasun falta sozialak eta eztabaida-giroak badute zerikusia aspektu honekin).
- Estatuaren hizkuntz politika maiz ez da kontsekuentea izan. Batetik, helburu politikoak lortzeko propaganda besterik ez da izan batzuetan eta bestetik, ez dago laguntza estatalik hiz-

kuntzaren garapenaren oinarri izan daitezkeen indarrentzat (salgai dauden liburu gehienak errusieraz daude gaur egun).

- Ukrainierak ez dauka ez argot modernorik, ez kaleko hizkerarik. Mailegu gehienak ingelesetik edo errusieratik hartzen ditu.

Honen guztiaren inguruan ondorio nagusi hau ateratzen du egileak.

Estatu independentea sortzerakoan, hizkuntz arazoa, maila izpiritualetik maila sozialera iragan zen eta bizimailarekin, gizarte-ongizatearekin eta berme eta askatasun sozial guztiekin zerikusi zuzena zuen gaitzat hartu zen. (...) Ahalegin nazionalak, estatuaren politika ofizial bilakatu dira, bere ideologia. Eta estatuaren hizkuntzak, ideologia horren zerbitzari modura, gertatzen den guztiaren ardura dauka, neurri batean.

Arazoaren konponbidea helburu nagusian ezartzen du: «*Estatu demokratikoaren finkapena eta garapena*».

Eta ni Ukraina urruti zegoelakoan! □

HELDUEN HAURREKIKO HIZKUNTZ HARREMANAK

- «*Haurrek nola egingo dute bada euskaraz, eskolatik edo ikastolatik atera eta euskaraz dakiten gurasoak, elkarren artean erdaraz gozo-gozo ari direla ikusten badute*».

- «*Gure herrian euskaraz haurrekin eta txakurrekin egiten da*».

- «*Zertarako eskatzen diegu erdaldunei euskaraz ikasteko, gero euskaldunok gure artean barra-barra erdaraz egitekotan?*».

Era honetako hamaika esaldi eta baieztapen entzun ahal izan dugu bazterretan, eta intuizioak adierazten digunez, ez dira funtsik gabeko burutapenetan oinarrituriko usteak. Zein neurritaraino dira ordea, errealitate baten islada eta zein neurritaraino topiko zaharkitu batzuren oihartzun?

Galdera honi erantzun nahian, eta Donostiako eta Pasaia-ko Udalek leku publikoetako euskararen erabilpenaren neurke-

ta burutu behar zutela profitatuz, «hurrekiko harreman motaren» aldagaia txertatu zen aipatu udalerrietako neurketetan.

Emaitzak oso argiak eta esanguratsuak izan dira. Emaitzak bi udalerrri hauetan jaso baldin badira ere, pentsa genezake, antzeko egoerak gertatuko direla, gutxienez, Gipuzkoako udalerrri nahikoa erdaldundu eta hiritartuetan (beste herrialde eta zonalde soziolinguistikoetan zer gertatzen den eta joesa horiek zabalagoak diren jakin ahal izateko, datu gehiago beharko lirateke).

Emaitza nagusienak honako hauek izan dira:

- Haurrak (14 urtetik beherakoak) dira euskara gehien darabilen adin-multzoa: Donostian % 18 eta Pasaian % 27.

- Helduen (26-64 urte) hurrekiko harremanetan euskararen erabilpena, udalerrriko batezbesteko erabilpena baino altuagoa da: Donostian % 14 (batezbeste % 9) eta Pasaian % 23 (batezbeste % 14).

- Dagoen erabilpen-mailarik eskasena aitzitik, eta alde handiz gainera, haurrik gabeko helduen arteko harremanetan gertatzen da: Donostian % 3 eta Pasaian % 7.

Bestela ere, ezagupenetik erabilpenerako jauzia altua baldin bada, helduen arteko harremanetan, jauzi hori izugarria bihurtzen da.

Egoera honek eragin handia du noski ingurune nahikoa erdaldunetako haur euskaldunengan; beren testuinguruetan euskararen presentzia behar baino urriagoa baita (askoren familiak erdaldunak dira eta guraso euskaldunek maila apalean darabilte hizkuntza).

Ezin dugu ahaztu bestalde helduen erabilpenak zerikusizuzena duela hizkuntzaren transmisioarekin (bai transmisioa bermatzeko garaian eta baita transmititutako hizkuntzaren kalitateari dagokionez).□

GOBERNUA OSATZEKO NEGOZIAKETAK

Prentsaren bidez, PPrekiko negoziaketetan bai EAJk, bai CiUk darabiltzaten puntuak, testuak, etab. ezagutu ahal izan ditugu.

Negoziaketa-mota hauek, normala den bezala, diskrezio handiz egiten direnez, plazaratzen diren testu hauen kokapen eta balioen inguruko zalantzak sor daitezke.

Hala ere, hizkuntz normalizazioari dagokionez, funtsezko desberdintasunak daude, bi alderdien planteamendu eta testuen artean.

CiUkoen lan-agirietan lehentasunezko lekua egin zaio hizkuntz-normalizazioaren aspektuari. Gizarteratu den eskaera nagusia honako hau izan da: PPK behar diren neurriak hartu beharko dituela, mintzo den lurraldeetan kataluniar hizkuntza eta kulturaren garapena ahalbideratzeko, eta alor honetan Kataluniako gobernuak gara dezakeen politika ez oztopatzeke.

Bestelako eskaera esplizitoen artean honako hauek daude:

- Komunitate zientifikoaren nazioarteko irizpideei jarraiki, hizkuntzaren batasuna bermatzea Valentziako komunitatean eta Balearre Irletan.
- Unibertsitateetan katalaneraren sailak sortzea, bigarren zikloan beronen borondatezko ikasketa sustatuz.
- Kataluniako hizkuntza eta kulturaren zabalkundeaz arduratuko diren sailak sortzea enbaxadetan.

Prentsaren bidez ezagutu dugun EAJren txostenean ordea, ez da hizkuntzari buruzko erreferentziarik egiten, eta egonda ere ez dirudi hizkuntzaren inguruko aspektuek garrantzi aipagarririk jaso dutenik negoziaketetan.

Negoziatzaile kataluniarrek, hizkuntz normalizazioarentzat ezinbestekoak diren baldintzak eskatzeaz gain, barrura begira, nazio-erakuntzan hizkuntzak duen leku zentralaren imajina azpimarratzea lortu dute.□

DONOSTIAKO GAZTEAK ETA EUSKARA

Donostiako Euskararen Udal Patronatuaren eskariz, Nekane Jausorok burutu duen «Gazte donostiarren hizkuntzare kiko harremanak» ikerketak, ikasteredu desberdinetan ikasi eta hizkuntz ezagupen-maila desberdina duten Donostiako gazteek, hizkuntzekiko dituzten harreman eta jarren berri ematen digu.

Egileak dioen bezala *«gazte hauek hiru zentzu-mundu ezberdinetan bizi dira (diskurtso bakoitzak hedatzen duen zentzu-munduan), eta hor euskarak definizio ezberdinak ditu, batzuk kontrajarriak eta beste batzuk konplementarioak»*.

Irakur daitezkeen ondorio interesgarrien artean honako hauek aurki daitezke:

- A eta B ereduken artean beldur dira, euskara ikasteak gaztelania galtzea ote dakarren.
- A/B ereduoketan D ereduken «pribilegio» irudia azaltzen da.
- B ereduoket D ereduken aurrean ziurtasun falta azaltzen dute.
- Lan munduaren irudiak eragina du unibertsitatearen hizkuntza-aukera egiteko orduan.
- Euskararen kontrako diskurtsoa hedatzen duen posizioa tinko azaldu da nahiz eta gutxiengoa izan. Honek esan nahi du gizarte-mailan diskurtso honek dituen argumentazioak kristalizatuta (nolabait errotuta) daudela.

Txostenak gaur egungo errealitatea deskribatzeaz gain, agerian uzten du, hizkuntzarekiko imajina sozialak aldatzen ari direla eta oso garrantzitsua izango dela etorkizunean, datozen belaunaldi berriek euskararen eta hizkuntz normalizazioaren aspektu desberdinen inguruan dituzten jarrerak eta iritziak eza-gutzea. □